

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA A JEJÍ APLIKACE
FORMOU EKOVOVÝCHOVNÝCH PROGRAMŮ**

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Luboš Šimák

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

Děkuji vedoucímu práce Mrg. Ireně Kovářové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce a Renatě Křížové za vlídně přijetí v ekocentru Šípek a poskytnutí materiálů.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA.....	9
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ	9
1.2 VÝVOJ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY V ČR	11
1.3 VÝZNAM ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	14
1.4 CÍLE ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	16
1.5 DIDAKTICKÁ SPECIFIKA ENVIRONMEN. VÝCHOVY V RŮZNÉM VĚKU.....	18
2 SMĚRY A METODY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY (SE ZŘETELEM NA EKOLOGICKÁ CENTRA ČR)	20
2.1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	20
2.1.1 <i>Typické rysy ekologické výchovy</i>	21
2.1.2 <i>Metodika</i>	21
2.2 GLOBÁLNÍ VÝCHOVA	22
2.2.1 <i>Cíle globální výchovy</i>	23
2.2.2 <i>Metodika</i>	23
2.3 VÝCHOVA O ZEMI.....	24
2.3.1 <i>Metodika</i>	25
2.3.2 <i>Aktivity používané na programech Výchovy o Zemi</i>	26
2.4 VÝCHOVA K EKOGRAMOTNOSTI.....	26
2.4.1 <i>Metodika</i>	27
2.5 HLUBINNÁ EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	27
2.5.1 <i>Metodika</i>	28
2.6 METODICKÁ DOPORUČENÍ PRO LEKTORY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	29
2.7 NEJČASTĚJI POUŽÍVANÉ METODIKY VE STŘEDISCÍCH EKOLOGICKÉ VÝCHOVY	30
3 PRAKTICKÁ ČÁST: ZO ČSOP EKOCENTRUM ŠÍPEK... 31	31
3.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA.....	31
3.2 HISTORIE EKOCENTRA ŠÍPEK	31
3.3 POSLÁNÍ EKOCENTRA ŠÍPEK	32
3.4 CÍLE EKOCENTRA NA ROK 2010-2011	32
3.5 CÍLE PRACOVNÍKŮ ŠÍPKU	33
3.6 NABÍDKA EKOCENTRA.....	33
3.6.1 <i>Ekoporadna</i>	33
3.6.2 <i>Šípkový obchůdek</i>	34
3.6.3 <i>Přírodovědná knihovna</i>	34
3.6.4 <i>Akce pro pedagogické pracovníky</i>	34

3.6.5	<i>Ekovýchovné programy</i>	35
3.6.5.1	Zaměření ekovýchovných programů.....	36
3.7	PROSTOROVÉ A MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ EKOCENTRA.....	39
3.8	REALIZOVANÉ PROJEKTY ŠÍPKU.....	39
3.8.1	<i>Naučné panely Kulatý vrch</i>	39
3.8.2	<i>Nápady jak na odpady</i>	40
3.8.3	<i>Potřebujeme vše, co spotřebujeme?</i>	40
3.9	MÁ ČINNOST V EKOCENTRU	40
ZÁVĚR		42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		44
INTERNETOVÉ ZDROJE		45
SEZNAM PŘÍLOH		46
PŘÍLOHY		47
ABSTRAKT		58
ABSTRACT		59

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá environmentální výchovou, která je již dnes pevně zakotvena ve Školních vzdělávacích programech jednotlivých škol jako jedno z průřezových témat. Cílem je představení této pedagogiky a její využívání středisky ekologické výchovy.

Téma bakalářské práce jsem zvolil z důvodu mých postojů a názorů na dnešní společnost, která si stále neuvědomuje krizi, do které se postupně dostává. Jak na poli morálních a duchovních hodnot, tak všeobecně převládajícího egocentrismu a technokratismu. Konzumenti (lidé nepřemýšlející a nerozlišující) se domnívají, že technický pokrok, který nedbaje potřebám přírody ani všeho živého na planetě je v pořádku. Myšlení „*po nás potopa*“ však vede na scesti. Víím, že cestou dostání se z krize není další stavění jaderných elektráren nebo prolomení těžebních limitů, ale cesta vede přes výchovu. Heslo, které prosazoval Arne Naess „*Skromné prostředky, bohaté cíle*“, je stále více a více aktuální. Environmentální výchova se snaží měnit lidské postoje a zvyky ve smyslu úcty k přírodě a všemu živému.

Hlavním cílem je bližší seznámení s jednotlivými směry environmentální výchovy, s jejich metodami které se využívají nejen při ekovýchovných programech a uvědomění si důležitosti rozdělení pojmů environmentální a ekologické výchovy.

Text je rozdělen do tří kapitol. V teoretické části popisují environmentální výchovu, její vznik a vývoj v České republice. Dále se můj zájem zaměřuje na samotnou environmentální výchovu a její cíle. Následuje představení směrů a metod uplatňujících se při environmentální výchově v centrech ekologické výchovy. V praktické části pojednávám o základní organizaci Českého svazu ochránců přírody (ZO ČSOP) a tím je ekocentrum Šípek sídlící v Českém Krumlově.

První kapitola pojednává o environmentální výchově jako celku. Vymezuje základní pojmy a snaží se objasnit rozdíl mezi ekologickou a environmentální výchovou. Dále uvádím výhody, které obnáší ono zmíněné

rozdělení. V kapitole o vzniku a vývoji environmentální výchovy v ČR objasňují důvody, proč došlo ke sjednocení těchto dvou ve světě oddělovaných pojmů. V další části postupně popisují význam environmentální výchovy v boji za udržitelný rozvoj a cíle, které si klade tato alternativní výchova v praxi. Závěr patří didaktickým zvláštnostem environmentální výchovy u dětí a mládeže. (J. Činčera, H. Horká, A. Máchal, V. Ziegler aj.)

Druhá kapitola podrobněji rozebírá jednotlivé směry, jejichž společným jmenovatelem jsou totožné cíle s environmentální výchovou. Každý z jednotlivých směrů sleduje jako hlavní cíl environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. Volí však jiný přístup k jeho dosažení. Rozsáhlé sbírky metod, které se uplatňují během environmentální výchovy, jsou jen důkazem nutnosti rozčlenění na jednotlivé směry a usnadnění i pozdější evaluace. Jednotlivé směry je však nevhodné považovat za ucelené koncepce, nýbrž musíme hledat různé způsoby a možnosti jejich vzájemného propojení. V nejlepším případě se inspirovat a přizpůsobovat metody a přístupy jednotlivým společenským a přírodním podmínkám, které panují v dané lokalitě. Heslo „*Jednej lokálně, myslí globálně*“ je v dnešním globalizovaném světě z pohledu environmentální výchovy velice důležité. Nejlépe je pracovat s metodami, které prošly již evaluací a byly doporučeny k dalšímu užívání. Popsané směry jsem se snažil vybírat se zřetelem na environmentální výchovu a osvětu, která probíhá ve střediscích ekologické výchovy. U každého směru je uveden jeho vznik, cíle a nejčastěji používané metody při práci s dětmi, mládeží či dospělými. Na závěr kapitoly uvádím některá metodická doporučení pro přípravu a vedení půldenních ekovýchovných programů a odkazují na organizace, které v Jihočeském kraji využívají tyto programy k šíření environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. (J. Činčera, H. Horká, A. Máchal, A. Naess aj.)

Třetí a zároveň závěrečná kapitola je zaměřena prakticky. Věnuje se ekocentru Šípek, které je provozované v Českém Krumlově pod záštitou Českého svazu ochránců přírody. Kapitola je zaměřena na celkové představení organizace. Na začátku zmiňuji stručnou historii, poslání a cíle ekocentra. Dále ve stručnosti uvádím nepedagogickou nabídku Šípku, jako je například obchůdek s výrobky

Fair trade a ekoporadna soustředěná hlavně na Českokrumlovský region. Jelikož je Šípek akreditován u ČSOP jako výukové ekocentrum, tak nabízí velký výběr z ekologických výukových programů pro mateřské, základní a střední školy. Tématu ekovýchovných programů je věnována nejrozsáhlejší část celé praktické části mé bakalářské práce. Postupně představuji programy ekocentra podle typu zaměření a blíže seznamuji čtenáře s pěti výukovými programy. Konec kapitoly patří úspěšně realizovaným projektům ekocentra Šípek.

1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

1.1 Vymezení pojmů

V České republice existuje určitý jazykový (terminologický i pojmový) zmatek kolem ekologické/environmentální výchovy. Je vhodné připomenout, že ekologie je nauka o vzájemných vztazích mezi organismy a jejich životním prostředím. Je to věda biologická a je základem všech snah o ochranu životního prostředí.¹ „*Pojmem životní prostředí rozumíme soubor veškerých činitelů, se kterými přichází do styku živý subjekt (organismus, populace, člověk, lidská společnost) a podmínek, kterými je obklopen, tj. vše, co na subjekt přímo i nepřímo působí.*“²

„*Environmentalistika je nauka o životním prostředí. Využívá poznatků vědního oboru ekologie, zkoumá mechanismy působení člověka na ekosystémy, zabývá se prevencí znečišťování životního prostředí, nápravou vzniklých škod a prevencí nežádoucích zásahů.*“³

K určitému zmatku přispěl posun v chápání pojmu i označení environmentální výchovy. Od původní výchovy „k péči o životní prostředí“, začal být používán pojem „ekologická výchova“, který byl od poloviny devadesátých let nahrazen pojmem „environmentální výchova“. Problém působí zejména směšování „ekologické výchovy“ s „výchovou environmentální“. Zatímco v anglicky mluvících zemích je mezi obojím rozlišováno, v českém jazyce není pro veřejnost pojem „environmentální“ dostatečně srozumitelný.⁴

V České republice došlo ke spojení dvou samostatně fungujících pojmů. Během vývoje environmentální výchovy ve světě, který se datuje od roku 1947 byla Česká republika v područí Komunistické strany. Komunistický režim si nepřál používání anglických názvů a už vůbec ne zavádění alternativních metod výuky, které se spolu s environmentální výukou ve světě šířily. Tak se u nás v osmdesátých letech ujal český termín ekologická výchova.

¹ Srov. JAKRLOVÁ, J. , PELIKÁN, J. *Ekologický slovník*, s. 29.

² MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 12.

³ Tamtéž, s. 12.

⁴ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 14.

„*Ekologie je vědní obor přírodovědný. Ekologická výchova však rámec přírodovědy značně přesahuje. Přívlastek „ekologická“ v tomto případě získává nový, podstatně širší obsah, což se konečně projevuje i v dalších spojeních – ekologická stavba, ekologické hnutí, ekologická etika*“. Lze jej tedy chápat v užším i širším smyslu slova: „vědního oboru ekologie se týkající“, tak i ve významu „týkající se životního prostředí“ čili prakticky totéž co environmentální. Z těchto důvodů přijímala ekologická výchova cíle a obsahy oboru environmentální výchovy.⁵

Ekologická výchova v širším slova smyslu se začala rozvíjet i po pádu komunismu. V první polovině devadesátých let Ministerstvo životního prostředí připravilo usnesení vlády ČR č. 232/92 nazvané „ke strategii státní podpory ekologické výchovy v ČR na 90.léta“. Sousloví „ekologická výchova“ se stalo součástí oficiálních názvů a označení, např. „pracovníci referátu životního prostředí okresních úřadů pověřeni ekologickou výchovou“, „sružení středisek ekologické výchovy Pavučina“, „centra ekologické výchovy českého svazu ochránců přírody“ atd. O takto pojmenovaném oboru vznikla i řada publikací.⁶

Na podzim roku 2000 byl ve prospěch nově zaváděného termínu přijat státní program environmentálního vzdělávání výchovy a osvěty, kde byl uplatněn pro Českou republiku téměř nový pojem environmentální výchova, který v ČR neprošel žádným svým delším vývojem, nýbrž jen nahradil ekologickou výchovu. Tím došlo k sjednocení těchto dvou ve světě oddělovaných pojmů. Na současném terminologickém zmatku je nejvíce bita sama environmentální výchova.

Nejasné definice a velká šíře záběru způsobuje problematické stanovování dílčích cílů a jejich pozdější snadnější evaulaci. Komplikuje se tím komplexnější příprava programů i samotné vyhodnocování efektivity jednotlivých akcí. Nejen proto je vhodné chápat environmentální výchovu ne jako jeden výchovný směr, ale jako volný rámec pro větší množství přístupů, odlišujících se ve vymezení svých dílčích cílů i metodik.⁷

⁵ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 13.

⁶ Srov. tamtéž, s. 13.

⁷ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 53.

V základech environmentální výchovy stojí touha po nalezení harmonie mezi lidskou společností a přírodou. V environmentální výchově jde o to, aby lidé „našlapovali měkčeji po Zemi“. Výhodou tohoto příměru oproti ostatním používaným definicím je jeho všeobecná srozumitelnost. Hlavním a společným cílem všech směrů používaných v environmentální výchově je tedy „učit děti a dospělé aby měkčeji našlapovali po zemi.“⁸

Ve své bakalářské práci budu používat pojem environmentální výchova jako nadřazený pojem a ekologickou výchovu jako označení jednoho z jejích směrů.

1.2 Vývoj environmentální výchovy v ČR

Stejně jako v západní Evropě či severní Americe, environmentální výchova u nás vyrůstá především z prostředí volnočasových hnutí přelomu 19. a 20. století. U nás vzniká několik významných volnočasových hnutí, která spojuje důraz na výchovu v přírodě. V první polovině dvacátého století je to například skauting a trampské hnutí. Představují počátek environmentální výchovy v ČR. Spojuje je zájem o přírodu a radost z pobytu v přírodě i určité učení se přírodě, zejména praktickým dovednostem, souvisejícím s turistikou a tábořením. Tato hnutí vycházejí z předpokladu, že pobyt a aktivity v přírodě pomáhají utvářet harmonickou osobnost, která se bude chovat ohleduplně k lidem i přírodě.⁹

Soustavnější úsilí o environmentální výchovu datujeme od šedesátých let minulého století. Počáteční etapu 60. let rovněž charakterizovaly výhradně dobrovolné iniciativy nadšených jedinců, kteří pracovali s dětmi a mládeží v oblasti ochrany přírody (např. zakládali přírodní rezervace, ochránářské tábory, hlídky ochrany přírody apod.). Výchova k ochraně přírody pronikala do školy z mimoškolní sféry nejdříve na úrovni zájmových kroužků a nepovinných forem

⁸ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 53.

⁹ Srov. ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*, s. 57.

výuky. Ve školních osnovách je chápána jako každé správně vedené poznávání přírody spojené s využitím citových momentů a aktivní činností.¹⁰

Se začátkem sedmdesátých let přichází období dvacetiletého temna. Období tzv. normalizace znamená mimo jiné už třetí ukončení činnosti Junáka. Jeho činovníci stojí před závažným rozhodnutím, jak pokračovat. Pro mnohé je přestup do Pionýra nepřijatelný, jiní po nelehkých úvahách dávají přednost možnosti pracovat s dětmi legálně a přecházejí k pionýrům. Část skautů volí práci s dětmi pod hlavičkou Tisu – Svazu pro ochranu přírody a krajiny, který má po Čechách, Moravě a ve Slezsku zřízeny sekce ochrannářského dorostu a umožňuje svým dětským klubům na tehdejší poměry neuvěřitelně svobodnou činnost. TIS se stal pospolitým útočištěm ochrannářsky smýšlejících lidí. Vnější podmínky se však rychle zhoršovaly. Po lýtých bojích se komunistickým vládcům podařilo TIS zrušit. Tímto zásahem byly nuceny oficiálně ukončit činnost i všechny Kluby mladých ochránců přírody Tisu.¹¹

Vznikající Český svaz ochránců přírody (ČSOP) v následujících letech dlouho trpěl nedostatkem lidí ochotných budovat loajální, státem kontrolovanou organizaci, která ve skutečnosti nesměla být přímou pokračovatelkou TISu. Přes mnohé potíže se řadě obětavců podařilo pozdvihnout ČSOP na dobře vnitřně organizovanou a ochrany přírodě prospěšnou společenskou organizaci.¹²

Takřka veškerá zájmová mimoškolní činnost dětí byla v 70. a 80. letech umožňována pouze v Pionýru. Ilegální činnost byla stále riskantnější pro vedoucí, ale i pro děti a jejich rodiče, a tak i mnozí vytrvalci postupně přešli do Pionýra, kde se podle místních podmínek snažili zakládat tzv. POMOPy – pionýrské oddíly mladých ochránců přírody.¹³

Pod hlavičkou SSM (socialistický svaz mládeže) se v lednu 1974 zrodila "Akce Brontosaurus". Akce Brontosaurus byla připravena jako jednoroční, ale spontánní odezva si vynutila pokračování. Změnila se na časově neomezený

¹⁰ Srov. HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*, s. 12-13.

¹¹ Srov. MÁCHAL, A. *Špetka dobromysli*, s. 13.

¹² Srov. tamtéž, s. 13.

¹³ Srov. tamtéž, s. 13.

výchovný program k environmentálnímu myšlení a jednání.¹⁴ Za zmínku také jistě stojí Prázdninová škola Lipnice, která vznikla již 10 let před listopadem 1989 a dodnes spolehlivě funguje.¹⁵

Situace environmentální výchovy na školách byla špatná, protože étos společenské kritiky, ze kterého environmentální výchova v té době čerpala, byl v komunistickém Československu nemyslitelný, její vývoj byl u nás uměle potlačován. Povolena byla pouze okleštěná část environmentální výchovy, zaměřená na výuku ekologie, ochuzená o alternativní výukové metody, které u nás tehdy nebyly rozvíjeny.¹⁶

Stát sice v návaznosti na mezinárodní jednání přijal četné dokumenty, např. Zásady výchovy k péči o životní prostředí, jako součást usnesení vlády ČSR č. 86 – 1977, doporučení k problémům ekologického vzdělávání ve středních a vysokých školách z roku 1983. Avšak naplňování různých závěrů, usnesení a koncepcí záviselo vždy výrazně na společenských podmínkách, které se však u nás vyznačovaly hlubokou morální, duchovní, sociální, ekonomickou a s nimi úzce spjatou ekologickou krizí.¹⁷

Pokojná listopadová revoluce 1989 ukončila u nás období politické, hospodářské i duchovní nenormality a otevřela velmi složitou a obtížnou etapu řešení všech problémů, včetně ekologických.

Svoboda vnesla do environmentální výchovy zahraniční metodiky a nové příležitosti. Díky volnočasovým organizacím začaly vznikat centra ekologické výchovy. Jde o profesionální organizace zaměřené na poskytování environmentální výchovy školám, kterým nabízejí tzv. ekologické výukové programy.¹⁸

¹⁴ KONŮPKOVÁ, V. Něco málo z historie Hnutí Brontosaurus. [on-line]. 2005, poslední aktualizace 19.2. 2010. [cit 2010-02-21]. Dostupné na WWW:<<http://www.vzdelavani.brontosaurus.cz/pro-organizatory/historiehnutibrontosaurus.html>>.

¹⁵ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 8-9.

¹⁶ Srov. ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*, s. 58.

¹⁷ Srov. HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*, s. 15.

¹⁸ Srov. ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*, s. 58-59.

V současnosti je oblast EVVO definována a pevně zakotvena v legislativě i v řadě strategických dokumentů vlády ČR. Školy vytvářejí své školní vzdělávací programy, do kterých povinně zařazují jako jedno z průřezových témat i environmentální vzdělávání. Mezi nejvýznamnější dokumenty schválené po roce 1989 v oblasti EVVO patří: zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí, školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice a v neposlední řadě strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky na léta 2008-2015.

1.3 Význam environmentální výchovy

*„Člověk se dnes již viditelně, pomalu a postupně stává obětí své vlastní zdánlivé úspěšnosti, a to uprostřed společnosti „výkonu a prosperity“, jejímž je tvůrcem, vše účelné a účinné, dokonalé, výkonné, úsporné, užitečné, rychlé, pohodlné se začíná obracet proti člověku, proti jeho přirozenosti, jeho skutečným přirozeným potřebám, zájmům, snahám. Vedle toho, co dnes běžně nazýváme hmotným blahobytem, materiálním pokrokem, objevují se stále hrozivěji problémy, označované jako globální problémy lidstva. Vlivem vlád a způsobu vládnutí, vlivem politických ideologií a institucí vymizel smysl pro míru, uměřenost, zdrženlivost člověka; vzrůstá nezřízená chtivost a chamtivost, stále se zmenšuje úcta k zákonu, přibývá terorismu, zločinnosti a násilí v běžném životě lidí. Vládnoucí egocentrismus (místo sociocentrismu) a představa, že člověk má získat co nejvíce hmotných statků a užít si co nejvíce tělesného blaha, vede na scestí“.*¹⁹

Dnešní lidé jsou vzděláváni (nebo v horším případě jenom cvičeni) pro svět, který nelze v budoucnosti udržet, děti dokonce procházejí mnohdy přípravou pro život ve světě, který ve skutečnosti neexistuje. Je to důsledek setrvačnosti celého systému. Jako bychom nechtěli vzít na vědomí, že svět suverénních

¹⁹ HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století*, s. 9-10.

národních a všemocné stability, expandujících ekonomik, téměř plné zaměstnanosti, globálního rozvoje, svět neomezených a nevyčerpatelných přírodních zdrojů, vědeckých a morálních jistot. Přestal v posledních desetiletích existovat.²⁰

Přemýšlíme-li totiž v záměru nutné změny lidského myšlení z důvodů již zmíněných, jen obtížně se vyhneme závěru, že vzdělávání je třeba od základů přetvořit. Bez ohledu na to, zda se jedná o akademickou úroveň nebo učňovské školství, je všude zřejmý důraz na výběr a přípravu jedinců vhodných pro expandující tržní ekonomiku. Dominující hodnoty egocentrismu a instrumentální racionality s tím spojené se opírají o myšlenku, že člověk se zbavuje omezujících pout rodiny, komunity a přírodního prostředí, aby usiloval o osobní ekonomické zajištění prostřednictvím tržní soutěže. Tržní pohled na edukaci se jen málo stará o současné problémy, jako například endemickou nezaměstnanost, zvětšující se propast mezi chudými a bohatými, populační růst, ztráta kulturní rozmanitosti, hrozící nedostatek zejména potravních zdrojů a další ukazatele poklesu kvality života.²¹

Pojetí změny člověka v jeho snažení, cílech, veškeré aktivitě je dnes jako určující a hlavní předpoklad pozitivních společenských změn široce spojován s procesem výchovy, na niž je tak v nejrůznějších souvislostech kladen stále větší důraz. Na výchovu se pohlíží jako na výrazný fenomén, jenž má a může svou funkcí sociální a biologickou napomoci k překonání krize lidstva a realizaci nových potřebných kvalit života.²²

„Jednou ze základních výzev environmentální výchovy je vzbuzovat poptávku po méně konzumních, duchovnějších a také radostnějších způsobech života. Jinak řečeno: střídmejší životní styl může být důsledkem (nebo vedlejším produktem) bohatšího a pestřejšího duchovního naplnění života včetně smysluplnějších a tvořivějších způsobů trávení volného času.“²³

²⁰ Srov. ZIEGLER, V. *Environmentální výchova v teorii a praxi*, s. 54.

²¹ Srov. tamtéž, s. 56.

²² Srov. HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století*, s. 11.

²³ MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 15.

Snahou environmentální výchovy je i příprava na smysluplný život v rychle se proměňujících společenských podmínkách. Přesto se pokouší přenášet do současného světa aspoň něco přirozeného a člověčího ze světa odcházejícího a zdánlivě dosluhujícího.²⁴

Pokud si lidé (nejen učitelé a vychovatelé) neuvědomí význam environmentální výchovy, je představa udržitelného rozvoje nemyslitelná. Propast odcizení se člověka přírodě se bude dále prohlubovat a život na této planetě se stane nesnesitelným (stres, konzum, atd.). Hlavní význam environmentální výchovy vidím ve změně lidského myšlení ve vztahu ke všemu živému i neživému. Uvědomění si jedinečnosti přírody a nutnosti její ochrany.

1.4 Cíle environmentální výchovy

Jako zastřešující hlavní cíl environmentální výchovy se v literatuře někdy uvádí odpovědné environmentální chování nebo environmentální gramotnost.

Environmentální gramotnost by měla zahrnovat znalosti o životním prostředí a jeho interakcích s lidskou společností. Dále by měl jedinec ovládat dovednosti související s aplikací možných řešení problémů životního prostředí, mít emocionální dispozice, které souvisí s životním prostředím, chovat se způsobem, který by měl vést k odpovědné péči o životní prostředí a současně zvyšovat a udržovat jeho kvality.²⁵

Environmentální chování můžeme rozdělit do čtyř základních kategorií. První je ekomanagement, do kterého můžeme zahrnout třídění odpadu, sázení stromů, šetření energií, slušné chování v přírodě a jiné. Druhou kategorií tvoří chování spotřebitelské, vyznačující se preferováním výrobků s ekoznačkou, zohledňováním místa původu výrobku i například bojkot určitého typu zboží. Do třetí kategorie, kterou můžeme nazvat přesvědčování, patří vedení environmentální výchovy, psaní článků a publikací, účast na veřejných diskusích

²⁴ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 56.

²⁵ Srov. ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*, s. 50.

atd. Čtvrtá kategorie je zaměřena politicky a právně. Jde o znalosti zákonů týkajících se životního prostředí a jejich využívání, zejména pak zákon č. 123/98 Sb. o právu na informace o životním prostředí. Příkladem může být preferování environmentálně smýšlejících kandidátů ve volbách.²⁶

Za další cíle environmentální výchovy můžeme považovat:

1. Vzájemná provázanost. Porozumí základním dimenzím provázanosti, např. na úrovni ekologických zákonitostí, časové provázanosti, provázanosti mezi společnostmi a přírodou, chudými a bohatými zeměmi. Naučí se aplikovat základní pravidla systémového přístupu.

2. Krása a radost ze světa. Žáci se naučí uvědomovat si krásu přírody a mimolidského světa, ale i krásu v harmonické společnosti s přírodou. Naučí se mít rádi místo, kde žijí a budou znát jeho přírodní i kulturní specifika.

3. Aktivní soucit. Žáci si budou schopni uvědomit existenci zbytečného utrpení, které v lidském i mimolidském světě je. Budou rozumět jeho příčinám na základě rozvinutého soucitu se budou sami snažit svým jednáním toto utrpení zmírňovat.

4. Úcta k životu. Žáci budou respektovat jinou živou bytost jako bytost hodnou úcty a etického zacházení bez ohledu na její pohlaví, barvu či druh. Porozumí tomu, že každý život má svoji vlastní hodnotu, nikdy není jen nástrojem.

5. Ekologická stopa. Žáci porozumí tomu, jak jejich běžné spotřebitelské chování ovlivňuje okolní svět, budou rozumět konceptu ekologické stopy. Budou aplikovat takové zásady, aby se jejich ekologická stopa zmenšovala.

6. Aktivní občanství. Žáci porozumí demokratickým nástrojům existujících v rámci občanské společnosti a budou připraveni je použít pro prosazování udržitelného života.

7. Kritické myšlení. Žáci budou ve všech výše uvedených kompetencích schopni kriticky přemýšlet, hledat a zpochybňovat předkládané názory, budou opatrní vůči dogmatům a podezřívaví vůči ideologiím.²⁷

²⁶ Srov. ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času* s. 50-51.

²⁷ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 57-58.

Vzhledem k obecnosti takto formulovaných cílů je třeba před tvorbou vlastního vzdělávacího plánu, projektu, výukového programu, provést jejich rozpracování do úrovně podcílů, ke kterým budou teprve následně přiřazovány konkrétní aktivity. Výše formulované cíle by se měly stát východisky pro plánování environmentální výchovy na několikaleté období, např. na celou dobu školní docházky.²⁸

1.5 Didaktická specifika environmentální výchovy v různém věku

Předškoláci. Environmentální výchova je možná (i nutná), ale musí být velmi jednoduchá a opírající se o zkušenosti, které mohou malé děti pochopit: péče o zvířátko, starání se a sledování růstu rostlin. Jde o to, aby děti pochopily, proč zalévat květinu, krmit zvíře apod. Poučení je zcela nenásilné a opírá se o jednoduchou aktivitu dětí i o zřejmou zkušenost.

6-10 let. Může se vyvíjet smysl pro povinnost, ale opět ve velmi názorné podobě, většinou v péči o malý, snadno dostupný a pozorovatelný kousek přírody. Aktivní činnost se opírá o nápodobu a to většinou starších dětí (nápodoba dospělých nebývá tak účinná). Činnost musí být poměrně jednoduchá a krátkodobá. Občasné upozornění na necitlivost lidí k přírodě je užitečné, ale opět musí být přiměřené chápavosti dítěte. Pro tento věk jsou vhodná jednoduchá environmentální pravidla, která si mohou osvojit, dodržovat a třeba i vyžadovat v rodině či v širším okolí.

10-14let. Zde jsou užitečné náměty pro činnost ve skupinách a pod vedením třeba staršího kamaráda. Přílišné vynucování aktivit může vést k odporu až k negativismu, který se později obtížně překonává. Užitečné je pracovat s dětskými skupinami častěji než s jednotlivci.

Adolescent. V tomto věku se děti snadno nadchnou a musí být vedeni vlídně a přátelsky (vedoucí není vůdce, ale spíše průvodce). Často jsou ochotni pustit se do velkých činů, ale chybí jim smysl pro každodenní drobnou práci. Jsou schopni

²⁸ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 58.

pochopit i velmi složité zákonitosti přírody, rádi se dozvídají nové skutečnosti a právě toho lze ve výchově využít.²⁹

²⁹ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 59-60.

2 SMĚRY A METODY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY (SE ZŘETELEM NA EKOLOGICKÁ CENTRA ČR)

2.1 Ekologická výchova

"Samotné chápání pojmu „ekologická výchova“ je velmi různorodé. Ve způsobech porozumění tomuto pojmu se však dají vysledovat dvě základní tendence rozlišené důrazem na jedno z obou slov pojmu ekologická výchova. Je-li položen důraz na slovo výchova, pak se ekologickou výchovou nejobecněji rozumí působení ke změně myšlení, hodnotové orientace a chování jednotlivců i skupin společnosti vedoucí k odpovědnému vztahu k přírodě. Je-li kladen větší důraz na slovo „ekologická“, je ekologickou výchovou rozuměna teoretická nebo i praktická výuka biologických disciplín a šíření znalostí z této oblasti přírodních věd. Většina rozšířených představ a užívaných definic se pohybuje v poli mezi těmito dvěma krajnostmi.“³⁰

Jde tedy o směr environmentální výchovy, kladoucí důraz na poznání přírody a jejich základních procesů. Ekologická výchova má v dnešní době alespoň formální podporu všech rozumných vlád světa. Jejimi aktéry se staly správy chráněných oblastí, oddělení ministerstva životního prostředí i regionální samosprávy. Zájem o ekologickou výchovu jeví často i komerční subjekty, které jsou nějakým způsobem s přírodou spjaty. Ekologická výchova tak představuje většinový proud environmentální výchovy a tuto pozici si pravděpodobně bude udržovat i do budoucna.³¹

Za stěžejní v ekologické výchově považujeme správné vystižení a pochopení vztahů a souvislostí mezi složkami životního prostředí. Jedná se zejména o komplexní vyjádření vzájemné podmíněnosti živé a neživé přírody, organismů navzájem, vztahů lidské činnosti a jejich produktů a přírody, včetně poznávání nechtěných důsledků lidských přetvářecích činností, působících devastaci a ohrožení přirozených kvalit vody, vzduchu, půdy, flóry, fauny

³⁰ MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 14.

³¹ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 17.

s následným ohrožením nejen lidského zdraví, ale i existence života na Zemi vůbec. Poznávání a pochopení těchto souvislostí (na základě znalostí o životním prostředí i ekologických principů) by se mělo promítnout v odpovědném vztahu k životnímu prostředí.³²

2.1.1 Typické rysy ekologické výchovy

Primárním východiskem není lidská společnost, ale příroda, její popis a vysvětlení zákonitostí jejího fungování. Ekologická výchova je primárně o přírodě (učení se pojmům, jednotlivostem i principům), v přírodě (terénní exkurze) a pro přírodu (domácí ekologie, práce v chráněném území). Klade důraz na předávání předem definovaných znalostí, vychází z vědeckého poznání v oblasti přírodních věd, z názorů odborníků. Cíle jsou dány a hledají se efektivní cesty k jejich dosažení. Výuka je založena nikoliv na diskusi, ale na předávání informací.³³

Ekologická výchova někdy argumentuje významem přírody pro člověka. Ukazuje jak lidé mohou přírodu využívat. Mluví o zdrojích a jejich racionálním využívání, o funkcích krajiny a jejím managementu. Příroda tak má především instrumentální hodnotu k dlouhodobému uspokojování lidských potřeb. Dále rozvíjí základní environmentální návyky jako je separace odpadů či úspory v domácnosti.³⁴

2.1.2 Metodika

Základem metodických postupů je přímý kontakt s přírodou. Přednášky o přírodě v teple učebny jsou degradovanou formou ekologické výchovy a učebna by se měla používat jen k doplňkovým aktivitám ekologické výchovy (výtvarné

³² Srov. HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*, s. 26.

³³ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 18.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 18.

a literární soutěže, besedy, filmy, malé didaktické hry). Za hlavní metody ekologické výchovy můžeme považovat samostatná pozorování v biotopech, která mohou být i součástí dlouhodobějších projektů, kterých se školy účastní: mapování zeleně, manuální práce v rezervacích, strážní služba, péče o chovaná zvířata, sázení stromků, výroba, umístování a pozorování ptačích budek. Důležitou součástí je utváření vztahu k přírodě prostřednictvím práce s přírodními materiály.³⁵

2.2 Globální výchova

Vznikla jako pedagogický směr na počátku osmdesátých let jako reakce na prudce se měnící povahu světa. Snahou globální výchovy je podpořit a urychlit pozitivní proměny mezilidských vztahů i postojů k životnímu prostředí. Globální výchova hledá odpovědi na otázky jak žít v globalizovaném světě bez ubližování přírodě a bez šrámů na duši.³⁶

Východiskem globální výchovy je tzv. globální, systémové chápání světa, a to z hlediska přírodního prostoru a času i z hlediska lidského. Toto pojetí světa vidí věci, jevy, skutečnosti, všechny jednotlivé prvky reality jako vzájemně propojené, ovlivňující se, dynamicky se vyvíjející. V podstatě vše, co člověk obklopuje, i on sám, existuje v řadě nekonečných vazeb, souvislostí a vztahů.³⁷

Právě důsledné systémové pojetí výchovy vytváří prostor pro uplatňování myšlenek environmentální výchovy, pro realizaci jednotlivých principů, tezí a kroků ve výchově k udržitelnému rozvoji. Globální výchova chce překonávat dílčí znalosti o životním prostředí, vést paralelní zkoumání zákonitostí přírody a společnosti, zamezovat roztříštěnosti a izolovanosti poznatků o jednotlivých složkách prostředí.³⁸

³⁵ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 24.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 93.

³⁷ Srov. HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století*, s. 17.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 47-48.

2.2.1 Cíle globální výchovy

Mezi cíle globální výchovy patří uvědomění systému, kdy jsou studenti vedeni k získání schopností myslet systémově, porozumět systémové podstatě světa a získat ucelené vědomí o vlastních schopnostech a možnostech. Dále prohlubovat uvědomování si různých pohledů na svět, ve kterém žijí a rozvíjet schopnosti, které jim k tomu pomohou. Studenti by měli pochopit globální podmínky, rozvoj a trendy v současném světě, pochopit pojmy spravedlnost, lidská práva a odpovědnost. Umět je aplikovat v globálním kontextu a naučit se orientovat na budoucnost ve svém vztahu k planetě. Výchova by měla vzbuzovat uvědomění, že rozhodnutí, které studenti přijmou a činy, které vykonají jako jednotlivci nebo členové skupiny, budou mít vliv na globální přítomnost i budoucnost. Osvojí si schopnosti potřebné k politickému a sociálnímu jednání vedoucímu k efektivní účasti na demokratickém rozhodovacím procesu.³⁹

2.2.2 Metodika

V České republice je globální výchova zpravidla spojována s publikacemi Grahama Pika a Davida Selbyho, s metodikou rozvíjenou při univerzitách v Yorku a v současné době zejména v Torontu. Cílem této metodiky není předat danou sumu znalostí, ale vyvolat diskusi o problému, ukázat jej z více stran a umožnit konfrontaci jeho různých interpretací. Proto se zde používají prostředky založené na diskusi: simulační hry, hry s rolemi, diskusní techniky, práce s textem. Druhou důležitou skupinu aktivit tvoří různé techniky na rozvoj osobnostních kompetencí. Zejména schopnosti týmové spolupráce, sebehodnocení vytvoření dobré atmosféry ve skupině. Používají se například i fantazijní cesty.⁴⁰

Pro globální výchovu je systémovost výuky nezbytná pro pochopení vzájemných vazeb. Na druhé straně může vést k přehnaně racionalistickému pohledu na svět. Globální výchova se snaží vyvažovat svůj racionalistický duch,

³⁹ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 22.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 23.

právě metodami fantazijních cest nebo různými relaxačními cvičeními. Lokální hledisko není zavrhováno. Souvislosti mezi globální a lokální dimenzí hrají v globální výchově důležitou roli a její nejznámější heslo „*Mysli globálně, jednej lokálně*“ to pouze potvrzuje.⁴¹

Ve srovnání globální a ekologické výchovy se jako slabina může jevit malý důraz na přímý kontakt s přírodou. Velká většina aktivit je interiérová, uzpůsobená pro školní praxi. Přesto je možné považovat globální výchovu za velmi perspektivní směr environmentální výchovy. V důrazu na holistické pojetí světa, ale i v důrazu na respekt k jiným úhlům pohledu.⁴²

2.3 Výchova o Zemi

Výchova o Zemi je specifický směr environmentální výchovy rozšířený ve spojených státech a západní Evropě. Vznikl v 70. letech 20. století jako pokus o reformu ekologické výchovy. Zakladatel hnutí Steve van Matre, se svými radikálními požadavky i poněkud nespravedlivou kritikou ostatních center environmentální výchovy dostal brzy do izolace, ve které je hnutí stále ke škodě právě environmentální výchovy. Ekologické výchově zejména vytýkal nedostatečně definované cíle, zaměření na ekologické problémy a katastrofy, absence strukturovaných výukových programů a nedostatečný zájem o změnu životního stylu vzdělávaných osob.⁴³

Steve van Matre se svými kolegy navrhl ucelenou metodiku Výchovy o Zemi a vytvořil výukové programy pro různé věkové kategorie. Vědci za opravdové výukové programy považují vzniklou sérii cílených pečlivě vytvořených učebních zkušeností, kde jedna navazuje a staví na druhé, a které stále mají na zřeteli dosažení specifických výsledků. Výchova o Zemi je proces, který má pomáhat lidem žít v harmonickém a radostném vztahu s přírodním světem. Výukové programy se zaměřují na tři složky osobnosti žáka, na jeho

⁴¹ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 31.

⁴² Srov. tamtéž, s. 31.

⁴³ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou - pro profesionály*, s. 40.

hlavu, srdce a ruce. Tedy jak na základní porozumění ekologickým systémům, společenstvím naší planety, tak na získávání pozitivních zkušeností z kontaktu s přírodou, vytváření pozitivního vztahu k Zemi a v neposlední řadě mají pomoci změnit cestu jejich života.⁴⁴

2.3.1 Metodika

Jako účinné prostředky se používají aktivity, které jsou koncipované jako edukační dobrodružství, plné jakési tajemné kouzelné atmosféry, která žáky do učení vtáhne. Jde o několikadenní výukový program. Programy jsou vytvářeny jako komplexní celek, ve kterém je všechno podřízeno jasným cílům. Práce na programu proto trvá i několik let. Metodika programů je propracována do nejmenšího detailu. V době po dokončení projektu je prostor pro kreativitu a improvizaci minimalizován.⁴⁵

Existují dokonce i zakázané postupy, které se v programech nevyskytují. Jde o **pojmenování a nálepkování**. Pro Výchovu o Zemi není důležité zabývat se jednotlivostmi, jako jsou jména jednotlivých druhů. Problémem je jejich množství. Programy environmentální výchovy jsou tak zahlceny učením se jednotlivostem, že souvislosti unikají. Druhý zakázaný postup je **mluvení bez ohniska**. Základem výuky je vlastní smyslová zkušenost s předmětem, o který se jedná, nejlépe spojená s konkrétní aktivitou. Třetí zakázaný postup je **výuka založená na otázkách pro studenty**. Zde se Van Matre nezabývá strukturovanějšími diskusními aktivitami, nýbrž kritizuje běžnou praxi interaktivní výuky: učitel se ptá, studenti odpovídají, učitel vybere správnou odpověď. Poslední zakázaný postup je **propadání aktivity do náhodného**

⁴⁴ HORNOVÁ, K. Evaluace výukového programu environmentální výchovy. [on-line]. 2007, poslední aktualizace 3.2.2007. [cit 2010-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://cozpserver1n2.jinonice.cuni.cz/envg/index.php/cs/texty/20073/139-evaluace-vyukoveho-programu-environmentalni-vychovy>>.

⁴⁵ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 34.

procesu. Rezignace na kterýkoli detail z důvodů úspory času, peněz či z důvodů víry ve zjednodušení vede k znehodnocení aktivity.⁴⁶

2.3.2 Aktivity používané na programech Výchovy o Zemi

Programy Výchovy o Zemi bývají vícedenní, proto se během nich vystřídá mnoho různých aktivit. Za stěžejní jsou označovány tzv. pojmové cesty, kdy jsou studenti rozděleni do malých skupinek a na stanovištích hrají jednoduché hry ilustrující některý ze základních ekologických principů. Dále objevné výpravy, kdy jsou účastníci motivováni hrou či příběhem na různé výlety do okolí. Pojmová utkání, která rozvíjí porozumění ekologickým principům formou řešení problémů, často na bázi soutěže mezi skupinami. A v neposlední řadě jde o aktivity zaměřené na bezprostřední kontakt s přírodou.⁴⁷

2.4 Výchova k ekogramotnosti

Je spojena s činností Centra pro ekogramotnost, založeném v roce 1995 v kalifornském Berkeley. Centrum finančně podporuje několik větších školních projektů v rámci Spojených států. Myšlenky a přístupy šířené Centrem pro ekogramotnost, jsou ale totožné s obecnějším proudem environmentální výchovy, který se v současné době prosazuje na mnoha školách v celém světě. Cílem tohoto centra je posílit zkušenost a porozumění přírodnímu světu. Být ekologicky gramotný znamená porozumět základním principům ekologie a být schopen promítnout je do každodenního života v lidské společnosti.⁴⁸

⁴⁶ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 35.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 36-37.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 50.

2.4.1 Metodika

Centrum pro ekogramotnost podporuje zejména školní projekty spojené se vztahem k místu a ekologizaci provozu školy. Asi nejvýznamnějším realizovaným projektem je „Jedlá škola“. Základní myšlenkou projektu bylo propojení školního kurikula, pozemku a jídelny. Díky zavedení devadesátiminutových školních bloků mohou žáci chodit pracovat na pozemky ve všech vyučovacích předmětech. Děti se účastní pěstování potravin i přípravy jídla. Jídlo a pozemky prostupují celým kurikulem. Klíčovou roli hraje skryté kurikulum, prostředí školy i jejího okolí a spolupráce školy a místní komunity.⁴⁹

„Skryté kurikulum zahrnuje zkušenosti žáků v reálném životě školy, které nejsou postižitelné ve vzdělávacích programech a ve formálním kurikulu.“⁵⁰

Zavádění tohoto přístupu může být problematické na školách, které nejsou dostatečně finančně zabezpečeny. Mohou nastat i problémy s hygienickými normami.⁵¹

2.5 Hlubinná ekologická výchova

Zde jde spíše o množinu různých směrů, které jsou ovlivněny myšlenkami „hlubinné ekologie“. Tento termín poprvé zavedl počátkem 70. let Arne Naes.

„Přívlastek hlubinný se vztahuje pouze k tomu, jak daleko se člověk za kořeny problému vydá, aniž by ignoroval zneklidňující náznaky, z nichž vyplnou rozměry nebezpečí jež nám hrozí. Nikdy bychom neměli stanovovat hranice problému jen proto, že snadnější řešení by rázem bylo přijatelnější. Tak se nelze dostat k jádru problému. Neměli bychom myslet jen na život našeho druhu, ale na život celé planety. Naše Země je více než my – má větší význam než náš tak izolovaný druh“.⁵²

⁴⁹ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 52.

⁵⁰ PRŮCHA, J. , WALTEROVÁ, E. , MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 214.

⁵¹ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 52.

⁵² NAESS, A. *Ekologie, pospolitost a životní styl*, s. 24

Hlubinná ekologie považuje za hlavní příčinu environmentálních problémů odcizení se člověka přírodě. Požaduje návrat člověka k přírodě, ale přitom nepopírá pokrok. Pokrok, který povede k ekologicky šetrnějšímu využívání naší planety.

Jedna z otázek, kterou si klade hlubinná ekologie zní: „*Jak změnit ekologicky škodlivý, avšak dobře zavedený způsob výroby a spotřeby?*“ Značná část světové veřejnosti si hrozivé plenění a devastaci životního prostředí uvědomuje. Každý ví o kácení deštných pralesů, o vysazování monokultur na místo hojných a bujnou vegetací kypících lesů. Problémů, o kterých lidé ví a uvědomují si je, je spousta a mnoho toho bylo již napsáno. Přesto lidé nedokázali změnit způsob výroby a spotřeby, a dokonce k této proměně jim chybí i ochota. Na ekonomiku se ze setrvačnosti pohlíží přes obvyklé pojmy jako růst, pokrok a životní úroveň. Tyto pojmy se projevují jako pevně zakořeněné postoje a zvyky, jsou to neotřesitelné faktory bránící zásadním a dalekosáhlým změnám.⁵³

Proto se hlubinná ekologická výchova nejvýrazněji zaměřuje na ovlivňování postojů, zatímco znalosti v ní hrají sekundární úlohu.

2.5.1 Metodika

Základním prostředkem hlubinně ekologické výchovy jsou dílny tvořené sestavou aktivit, určené nejčastěji pro dospělé zájemce a pořádané v působivém přírodním prostředí. Typickými aktivitami hlubinně ekologických dílen jsou, rituály, meditace, inspirační čtení. Výsadní postavení má rituál „Shromáždění živých bytostí“, který tvoří vrchol dílny. Jsou pořádané také dílny tradičních dovedností, které odkazují na konzumnost dnešní doby. Jsou vedeny v duchu hesla Arne Naesse: „*skromné prostředky, bohaté cíle*“.⁵⁴

Hlubinná ekologie se stala významným inspiračním zdrojem pro všechny směry v environmentální výchově.

⁵³ Srov. NAESS, A. *Ekologie, pospolitost a životní styl*, s. 132.

⁵⁴ Srov. ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 41-42.

Je třeba si uvědomit, že v praxi environmentální výchovy existuje mezi směry nespočet kombinací, které se navzájem ovlivňují, propojují a doplňují. Nejde tedy o ucelené koncepce přístupů. S jednotlivými směry je možné pracovat tak, jak si sám každý učitel, ekopedagog, vychovatel zvolí. Je možné je striktně dodržovat, brát je jako inspiraci nebo z každého přístupu si vzít to, co zrovna v dané situaci nejvíce vyhovuje pedagogovi, dětem i přírodě.

2.6 Metodická doporučení pro lektory environmentální výchovy

Jde o souhrn některých metodických doporučení pro přípravu a vedení environmentálních výukových programů (EVP). Tato doporučení vznikla mezi lety 1997-2000. Jde o stručné shrnutí závěrů z mnoha pracovních setkání ekopedagogů i pedagogických pracovníků středisek ekologické výchovy. Důležité je mít přesně vymezený cíl s jasným environmentálním rozměrem a důrazem na souvislosti. Mít ujasněno, co chceme dětem sdělit, předat, k čemu je nadchnout, a o co by měly být děti po absolvování EVP chytřejší. Uvědomit si důležitost písemného zpracování po úspěšném zavedení EVP do praxe. Po praktickém ověření by měl lektor zpracovat metodický list, podle kterého by jeho následovník měl absolvovat program se stejným potenciálem. Je nemyslitelné během EVP předávat dětem mylné nebo dávno již neplatné informace. Brát ohled na lokální a globální problémy lidstva a jejich souvislosti. Soulad mezi předávaným učivem a postoji lektora zvyšuje důvěryhodnost a účinnost působení.⁵⁵

Při tvorbě EVP musíme brát v potaz konkrétní nároky školy a jejich školní vzdělávací program. Během programu se snažíme používat originální učební materiál. Dáváme si pozor, abychom aktéry nezahlcovali přílišným množstvím informací a využíváme aktivizující a interaktivní metody založené na vzájemné spolupráci a komunikaci dětí. Součástí EVP je vždy závěrečné opakování

⁵⁵ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 135-136.

s aktivní účastí dětí. Je dobré když po skončení si účastník odnáší domů nějaký vlastnoručně vytvořený výrobek.⁵⁶

2.7 Nejčastěji používané metodiky ve střediscích ekologické výchovy

Nejen při programech ekologické výchovy se uplatní všechny směry environmentální výchovy. Z ekologické výchovy je kladen velký důraz na kontakt s přírodou a přírodními materiály. Z globální výchovy využívají různé simulační hry. Střediska ekologické výchovy a jejich učebny jsou většinou plné květin, plné věcí z přírodního materiálu a inspirace pro vlastní tvorbu. Skryté kurikulum, na které je kladen nárok při výchově k ekogramotnosti musí být obsaženo i v ekologických centrech. Výchova o Zemi nabízí inspiraci v podobě svých dokonale vypracovaných programů.

V České republice existuje mnoho organizací, které se zabývají environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou. V příloze číslo I. uvádím střediska ekologické výchovy v Jihočeském kraji. Následující kapitola se zabývá jedním z nich.

⁵⁶ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 135-136

3 PRAKTICKÁ ČÁST: ZO ČSOP EKOCENTRUM ŠÍPEK

3.1 Obecná charakteristika

Ekocentrum Šípek se nachází v krásném městě Český Krumlov na okraji CHKO Blanský les. Ředitelkou je Bc. Renata Křížová, předsedou Ing. Leoš Lippl, pod jehož vedením funguje v Českých Budějovicích oddíl Mladých ochránců přírody Hirundo. Šípek je jednou z mnoha základních organizací Českého svazu ochránců přírody (ZO ČSOP). Patří mezi členy krajské sítě environmentálních center Krasec a je dlouholetým členem sdružení středisek ekologické výchovy (SSEV) Pavučina. ZO ČSOP Šípek je registrována od roku 1983. Hlavní náplní ekocentra je příprava a realizace výukových programů s environmentální tematikou pro mateřské, základní a střední školy. Její činnost je soustředěna na region českokrumlovská. Některé ekovýchovné programy jsou prováděny i mimo region. Od nich se ale postupně opouští z důvodů časové i finanční náročnosti. Dále ekocentrum nabízí ekoporadnu, organizuje akce pro veřejnost, jako jsou výlety po CHKO Blanský les, Den Země atd. V Ekocentru je také rozsáhlá knihovna, která je určena nejen pro zaměstnance střediska a malý šípkový obchůdek s výrobky Fair trade.

3.2 Historie Ekocentra Šípek

Šípek vznikl v roce 1983 jako základní organizace ČSOP. V minulosti provozoval dvě střediska: Středisko ekologické výchovy (SEV) a Centrum environmentálních informací a služeb Šípek (CEIS). SEV vzniklo v roce 1995 a CEIS v roce 2000. Hlavní náplní SEV Šípek je příprava a realizace výukových programů s ekologickou a přírodovědnou tematikou pro mateřské, základní a střední školy českokrumlovského regionu. Naproti tomu CEIS má za úkol získávat finanční prostředky z různých dotací, grantů a programů. Dále propagační a mediální činnost, vydávání různých publikací. Jednou

z nejdůležitějších funkcí CEIS je komunikace a spolupráce s ostatními subjekty např. se školami, jinými středisky a hnutími.

Protože obě střediska sledují tentýž cíl, což je rozšíření povědomí veřejnosti o důležitosti zachování nepoškozené přírody a životního prostředí pro plnohodnotný život, došlo v roce 2005 ke sloučení středisek do jednoho pracoviště s názvem Ekocentrum Šípek. Bylo vytvořeno nové společné logo a provedeny nutné změny v označení pracoviště nejen na webových stránkách.

3.3 Poslání ekocentra Šípek

Posláním je environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v českokrumlovském regionu. Činnost je zaměřena především na děti ve školách a veřejnost mimo ČSOP. Protože je ekocentrum akreditováno u ČSOP jako výukové centrum, je tedy specializováno na ekovýchové výukové programy pro děti a studenty na všech stupních škol v regionu a v dětských oddílech.

Hlavní činností je spolupráce se školami, organizace akcí pro veřejnost, pořádání soutěží a exkurzí, vydávání publikací a materiálů, ekoporadenství, spolupráce se státní správou a samosprávou.

3.4 Cíle ekocentra na rok 2010-2011

Cílem je rozšiřování znalostí o životním prostředí českokrumlovského regionu včetně zprostředkovávání kontaktu s živou i narušenou přírodou (pochod Blanským lesem, exkurze do třídírný odpadů, čističky odpadních vod apod.).

Do budoucna chce ekocentrum lépe využívat chráněných území (CHKO Blanský les). Chráněné krajinné oblasti jsou nejideálnějšími učebnami ekologické výchovy. Zapojení CHKO Blanský les do programů a projektů je velká výzva a příslib do budoucna pro ekocentrum. Za další cíl můžeme považovat utváření odpovědnějších postojů k životnímu prostředí žáků, studentů i veřejnosti ČK regionu a znovu obnovit oddíl Mladých ochránců přírody, který své působení

ukončil v roce 2008. Činnost nebyla ukončena z důvodů neochoty zaměstnanců Šípku, ale počet přihlášených na rok 2008 byl velmi malý. Za těchto podmínek nemělo smysl dále pokračovat. Volnočasová činnost rozhodně do ekocenter patří a je nedílnou součástí environmentální výchovy a osvěty. Proto se zaměstnanci ekocentra pokusí udělat větší mediální kampaň na školách a znovu dát dohromady oddíl Mladých ochránců přírody.

3.5 Cíle pracovníků Šípku

Pracovníci se snaží vytvářet podmínky pro další zvyšování kvalifikace, posilovat pracovní elán a tvořivost včetně možnosti regenerace sil. Podporují ovzduší vzájemné důvěry. Hledají a uvědomují si smysl ekopedagogické práce, možnosti konzultací, stáží a studijních návštěv jiných zařízení.

3.6 Nabídka ekocentra

3.6.1 Ekoporadna

Slouží jako informační a poradenské centrum pro veřejnost nejen českokrumlovského regionu. Nabízí rady a informace na tyto a podobné otázky:

- Našli jste zraněné zvíře?
- Chcete správně třídit odpad, ale nejste si jistí, co a jak se s ním potom děje?
- Máte zájem o biopotraviny a nevíte, kde je nakoupit?
- Chcete mít ekologicky šetrnou domácnost a potřebujete poradit jak na to?
- Kácí někdo ve vašem okolí stromy či vypaluje trávu?
- Vylévá někdo odpady do řeky či potoka?
- Nevíte před zimou co s nalezeným ježkem?
- Nevíte jak postupovat v územním či stavebním řízení?
- Zajímáte se o energetické úspory?

3.6.2 Šípkový obchůdek

Obchůdek, který se nachází v sídle ekocentra, nabízí výrobky s označením Fair trade. Jde o způsob obchodu s drobnými pěstiteli z rozvojových zemí. Podporuje férovější přístup k mezinárodnímu obchodu a klade důraz na jeho sociální a ekologické rozměry. Cílem je dát šanci lidem z rozvojových zemích vymanit se vlastními silami z chudoby a žít důstojný život.

Ekocentrum nabízí různé druhy kávy, čaje, africké BIO kakao a čokoládu, třtinový cukr a cukrovinky v BIO kvalitě a různé druhy koření. Dříve byly v nabídce i různé druhy vína. Od těch se ale opouští v rámci podpory českých vinařů.

3.6.3 Přírodovědná knihovna

Šípek disponuje poměrně rozsáhlou pedagogicko/přírodovědnou knihovnou, která je rozdělena do jednadvaceti tematických okruhů (např. ekofilosofie, ekovýchova, odpady, energie) a mohou ji využívat jak zaměstnanci tak i návštěvníci.

3.6.4 Akce pro pedagogické pracovníky

Ekocentrum pořádá vzdělávací akce pro pedagogické pracovníky. Vzdělávací akce jsou akreditovány MŠMT a patří mezi ně jednodenní tematické vycházky (botanika, ornitologie, geologie).

3.6.5 Ekovýchovné programy

Jde o interaktivní výuku, jejímž cílem je prohloubení, upevnění a rozšíření učiva v souladu s Rámcově vzdělávacími programy. Společným jmenovatelem ekovýchovných programů je zřetelný důraz na osvojování environmentálního myšlení, orientace na nekonzumní způsob života a na spoluodpovědnost člověka za stav životního prostředí.

Od roku 2004 je environmentální výchova jedno z průřezových témat. Školy tedy mají povinnost zapojit a propojit environmentální výchovu se svým Školním vzdělávacím programem. Jedno z možných řešení je právě ekovýchovný program realizovaný ekocentry. Proto je velice důležité být v kontaktu s jednotlivými školami a reagovat na jejich potřeby.

Výukové programy probíhají v učebně ekocentra, ve třídách škol, které si je objednájí nebo v terénu. Programy pro mateřské školy trvají obvykle 60 minut, pro základní školy 2 -3 vyučovací hodiny. Terénní programy bývají dlouhé 3 – 5 hodin (podle věku účastníků, trasy a tématu).

Výukové programy lze tedy rozdělit do 4 skupin podle věku účastníků. Na programy pro mateřské školy, první stupeň základní školy, druhý stupeň základní školy a střední školy. Většina programů je vytvořena tak, že je lze volně přizpůsobovat věku účastníků.

Všechny výukové programy by měli končit závěrečnou diskusí nebo povídáním s účastníky a tím v nich ještě více ukotvit naučené znalosti a prožité skutečnosti, které program přinesl. Snahou ekocentra je provádět programy co nejvíce v přírodě. Bohužel v zimě je tato možnost dosti omezená. K práci s dětmi se často používají pracovní listy (viz. Příloha V.). Jde o učební pomůcky určené k účinnějšímu osvojení, procvičení nebo k opakování části učiva. Posláním pracovních listů je žáka aktivizovat a podpořit jeho tvořivost. Většina zadaných úkolů spočívá v aktivní práci, kdy děti mají např. vyhledat nějakou informaci, najít souvislosti, popsat pracovní postup a navrhnout svůj, doplnit chybějící nebo nově zjištěné skutečnosti či vyjádřit své pocity a postoje.

3.6.5.1 Zaměření ekovýchovných programů

V této kapitole se pokusím představit výukové programy podle typu zaměření. Rozděleny jsou do pěti skupin. U každé vyjmenuji programy, které do dané skupiny patří. Jeden z nich popíši podrobněji a to ten, kterého jsem se sám účastnil.

První skupinu lze nazvat **Příroda a svět kolem nás**. Programy jsou zaměřeny na prohlubování a získávání informací o zvířatech a rostlinách naší přírody, ale i fauny a flóry v ostatních částech světa. Mezi tyto programy patří: Život stromu, Pod dubem, za smrkem, Kdo bydlí v lese, Všichni potřebují domov, Život v mraveništi, Ptačí svět, Planeta zvířat, Cesta kolem světa a Máme rádi zvířata.

Program Máme rádi zvířata je vhodný pro studenty středních škol. Jednak z důvodů složitějšího výkladu (během programu se povídá o právech zvířat), tak i některý používaný materiál (např. obrázky z velkochovů, farem kožešinových zvířat, vivisekce, nebo nehumánního zabíjení zvířat) by na děti z mateřských a základních škol mohl působit velice negativně. Účastníci programu se pokoušejí odpovědět na otázku, co se skrývá za nízkými cenami některých živočišných produktů. Málo lidí si dnes uvědomuje nebo nechce připustit, že čím nižší cena produktu, tím je jisté, že zvíře žilo v horších životních podmínkách.

Cíle programu: student, žák si uvědomuje možnosti ovlivnění tohoto druhu týrání zvířat tím, že bude nakupovat s rozmyslem (vajíčka na podestýlce nebo BIO vajíčka, BIO maso atd.). Cílem určitě není udělat z dětí vegetariány. Student, žák pocítuje lítost s týranými zvířaty. Student, žák bude apelovat na změnu stravovacích návyků v rodině.

Další skupinou je **ochrana životního prostředí**. Během těchto programů se lektoři snaží přiblížit témata třídění odpadu, šetrná spotřeba nebo domácí ekologie. Programy: Země není popelnice a Nápad jak na odpady.

Program Nápad jak na odpady se snaží hravou formou přiblížit dětem koloběh odpadů, které vyprodukují a jejich možné další využití nebo řádné roztrídění do příslušných košů. Pomocí třídící hry se děti naučí z čeho se

jednotlivé odpady skládají a kde informace o složení odpadu najdou. Děti by se postupně měly ztotožňovat s myšlenkou, že nejlepší odpad je ten, který vůbec nevznikne. Některé pomůcky používané při tomto programu jsou v Přílohách IV. a V.

Cíle programu: dítě chápe smysl třídění odpadu a ovládá správné třídící návyky. Dokáže rozlišit mezi přírodním odpadem a odpadem který vyprodukoval člověk.

Třetí skupinou jsou **tvořivé programy**. Během nich se děti dozví a samy si vyzkouší základní principy práce s přírodním materiálem, který je využíván ve všedním životě. Při programu si mohou vyrobit papír, zpracovat textilní vlákna nebo vlastnoručně připravit a upéct pečivo. Mezi tyto programy patří Tajemství výroby tkanin, Jak vzniká chléb a Papírování.

V programu Papírování se děti dozví jak vzniká papír a z čeho se vyrábí, proč by měl člověk šetřit papírem a důležitost jeho recyklace. Hlavní náplní celého programu je vlastní výroba recyklovaného papíru z již použitých novin. Program je vhodný pro všechny věkové kategorie. Jen se vždy musí upravit míra informací, která bude předávána.

Cíle programu: dítě si uvědomí za jakou cenu se papír vyrábí (kácení lesů, vysazování monokultur). Dítě má radost ze svého vlastnoručně vyrobeného papíru a snadněji ocení práci druhých. A ještě se procvičí v jemné motorice.

Čtvrtou skupinu tvoří **terénní programy**. Při těchto programech je snaha o výchovu prožitkem přímo v přírodě. Programy jsou vedeny v rámci hesel „*Co máš rád a líbí se ti přece nebudeš ničit*“ a „*Poznej a chraň*“. Děti se seznamují nejen s přírodními ekosystémy, ale také s proměnami přírody během roku, s přírodními krásami v okolí a s historií vztahu člověka a krajiny. Názvy terénních programů: Les, Živá voda, Kam odešli Keltové, Vyšenské kopce a Přírodovědná vycházka.

Na přírodovědné procházce s lupami, dalekohledy a síťkami si děti venku zahrají na přírodovědce a seznámí se s rostlinami a živočichy, které mohou potkat v jejich nejbližším okolí (les, louka, rybník, potok). Vycházky se snaží být vedeny všemi těmito ekosystémy. Během nich je skoro nemožné (v jistém slova smyslu je

to i dobře) minout místa, které znečistil a znehodnotil člověk. Nastává tedy možnost na zamyšlení se nad antropogenní činností a jejího dopadu na přírodu. Během programu je i využívána hra z Výchovy o Zemi „*Poznej svůj strom*“, kdy se děti pohmatu a se zavázanýma očima snaží poznat a najít svůj strom, ke kterému je předtím zavedl jejich průvodce (spolužák).

Cíle programu: děti uvidí a prožijí v přírodě to, co bylo doposud jejich vnímání skryto. Díky bližšímu poznání živé i neživé přírody pochopí, že příroda je jedinečné místo, které stojí za to ochraňovat a naučí se spolupráci (např. při společném určování vyloveného živočicha z vody pomocí určovacího klíče).

Poslední skupinou jsou **simulační a teambuildingové programy**. Jde o výukové programy zaměřené na mezilidské vztahy a simulační hry, které reagují na globální problémy a snaží se o výuku v souvislostech. Mezi teambuildingové programy patří „Jeden za všechny“ a „Všichni za jednoho“. Těmto programům bych vytkl jejich občasné umístění do škol a předpoklad, že za 3 hodiny se dá udělat ze třídy spolupracující a empatická skupina. Tyto dva programy na sebe navazují a každý probíhá v jiný den. Jde tedy celkem o 6 hodin. Myslím, že cesta teambuildingových programů by měla vést spíše přes vícedenní akce na jiném místě, než jsou žáci nebo studenti zvyklí. Pokud nemají ekocentra dostatek času, materiálního vybavení a prostoru na realizaci delších teambuildingových akcí, neměly by se do těchto programů raději pouštět. Simulační programy jsou Cukr, káva, čokoláda, Supermarket a Neviditelná ruka trhu – metodika celé hry je v Příloze číslo VI.

Neviditelná ruka trhu je převzatá simulační hra z globální výchovy, která se zabývá jedním z vážných globálních problémů, tím je nadměrné a nerovnoměrné čerpání zdrojů naší planety. Žáci nebo studenti nahlédnou do systému světového obchodu a zjistí, jaký je jeho vliv na prosperitu jednotlivých zemí, na prohlubování propasti mezi bohatými a chudými zeměmi.

Cílem hry je porozumět principům a důsledkům fungování volného obchodu a tomu, jak obchod souvisí s prosperitou země. Jejím cílem je probudit zájem o problémy rozvojových zemí a vyprovokovat zábavnou formou diskusi o systému světového obchodu. Aktéři si rozvíjí komunikační schopnosti, učí se

pracovat ve skupině a rozvíjí systémové myšlení. Plnohodnotná diskuse je hlavním cílem této simulační hry.

3.7 Prostorové a materiální vybavení ekocentra

V prostorách ekocentra Šípek je zařízená učebna ekologické výchovy (viz. Příloha II.), jejíž dominantou jsou dva opravdové stromy dub a smrk, které slouží jako pomůcky při výukových programech o lese. Učebna je hlavně pro práci s dětmi při ekovýchovných programech. Její další využití je různé, ale většinou se zde konají semináře na nějaké environmentální téma nebo probíhají besedy s různými zajímavými lidmi (cestovateli, ochránci přírody). Je velká škoda, že ekocentrum nemá vlastní venkovní prostory.

Mezi materiální vybavení patří hlavně vlastnoručně vyrobené pomůcky používané při ekovýchovných programech (viz. Přílohy III. a IV.), které probíhají v učebně. Venku děti pracují s určovacími klíči, lupami a dalekohledy. Střediska ekologické výchovy si navzájem poskytují materiál a inspiraci pro další práci.

3.8 Realizované projekty Šípku

3.8.1 Naučné panely Kulatý vrch

V září 2007 ve spolupráci se Správou CHKO Blanský les byly slavnostně otevřeny naučné panely na Kulatém vrchu – na území bývalého vojenského cvičiště Vyšný u Českého Krumlova. Území bývalého vojenského cvičiště je domovem mnoha vzácných druhů rostlin a živočichů, které jinde z naší krajiny vymizely nebo jsou zánikem ohroženy. Druhovou bohatost tohoto území ovlivnilo vápencové podloží a rozmanité zemědělské využívání území v minulosti.

Cílem projektu je informovat návštěvníky o lokalitě. Vzbudit v nich pocit jedinečnosti těchto míst a uvědomění si důležitost její ochrany. Díky panelům, by se návštěvníci měli chovat k dané lokalitě s úctou.

3.8.2 Nápady jak na odpady

Ve školním roce 2008/2009 ve spolupráci s městem Český Krumlov proběhl projekt, jehož cílem bylo zkvalitnění osvěty v oblasti odpadové problematiky na základních a středních školách v Českém Krumlově prostřednictvím realizace školního odpadového projektu.

Hlavním cílem je zlepšení odpadové situace na školách prostřednictvím zapojení žáků do školních projektů. Projekt vedl ke zvýšení povědomí mládeže o souvislostech mezi životním stylem, produkcí odpadů a stavem životního prostředí. Nadhodnoceným cílem by byla celá ekologizace školy.

3.8.3 Potřebujeme vše, co spotřebujeme?

V roce 2009/2010 byl realizován projekt „Potřebujeme vše, co spotřebujeme?“ Jde o veřejnou osvětu v oblasti spotřeby se zaměřením na jihočeský region. Realizátoři projektu se snaží poskytnout informace o alternativách běžného spotřebního zboží a potravin, o rizikovosti a dopadech nadměrné spotřeby na životní prostředí a o skutečných cenách zboží a dalším. Díky projektu bylo vytvořeno pět panelů s informacemi o šetrném nakupování. Zájem využít je mají i jiná ekocentra.

Cíl projektu je motivovat občany k upřednostňování kvality zboží před kvantitou a nízkou cenou. Přimět občany k uvažování nad tím co nakupují. Informovat o velké moci, kterou má člověk během nakupování. Tato moc může sloužit ku prospěchu všeho živého nebo může působit na planetu a její obyvatele jako morová rána.

3.9 Má činnost v ekocentru

V ekocentru Šípek působím od září 2009 jako dobrovolník. Náplní mé činnosti je výpomoc při různých výukových programech a postupné zapojování

do běžného chodu zařízení. V současné době se spolupodílím na organizaci Dne Země spolu s DDM v Českém Krumlově a přebírám některé funkce koordinátora ekologické výchovy. Díky dlouhodobějšímu působení v ekocentru jsem si v březnu vyzkoušel vést sám výukové programy na školách. Postupně se snažím osvojit si více programů abych je mohl v budoucnu také sám vést a vylepšovat jejich metodiku. Práce na poli environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty je pro mě velice důležitá. Myslím že ochrana přírody a změna postojů lidí ke všemu živému i neživému a k sobě samým je nedílnou součástí udržitelného života na naší planetě. Proto bych se v budoucnu rád dále rozvíjel jako ekopedagog, i třeba jako vedoucí nějakého oddílu Mladých ochránců přírody (MOP).

V poslední době ekocentrum hodně strádalo z důvodů časté změny ve vedení i na pracovišti. Díky novému vedení se postupně situace uklidňuje. Pokud se získají dostatečné finanční prostředky na fungování ekocentra alepší se spolupráce s CHKO Blanský les, můžeme očekávat zkvalitnění a prohloubení činnosti.

ZÁVĚR

Psaní bakalářské práce mi přineslo mnoho cenných poznatků o environmentální výchově. Pokud budu chtít v budoucnu psát například jen o hlubinné ekologické výchově, tak bez této přípravy, kterou mi poskytla právě tato bakalářská práce, bych se nikdy nedostal přes úvodní kapitolu o environmentální výchově. Nyní mám již dostatek znalostí pro hlubší rozpracování jednotlivých směrů.

Nejprve jsem se v práci zaměřil na vymezení pojmů. Nejtěžším úkolem bylo rozdělit od sebe pojmy ekologická a environmentální výchova a vymezit si jejich chápání. Většina autorů píšících o ochraně a péči životního prostředí používají označení ekologická výchova jako synonymum pojmu environmentální výchova. Jan Činčera mezi těmito pojmy rozlišuje. Jeho argumentace mi byla nejbližší, proto jsem také začal pojem environmentální výchova používat jako nadřazený pojmu ekologická výchova. Při psaní kapitoly o vývoji environmentální výchovy jsem si ujasnil, proč došlo v České republice k sjednocení jednotlivých pojmů. Hlavním tématem teoretické části bylo představit environmentální výchovu a její jednotlivé směry. Metody a přístupy používané při environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě se různě liší, podle toho, který environmentální směr středisko preferuje. Nejlépe je uplatňovat všechny dohromady a nechat se inspirovat nejúčinnějšími metodami a přístupy jednotlivých směrů. V praxi by bylo nejspíše nemožné řídit se pouze jen jedním ze zmíněných směrů, i kdyby se o to nějaká organizace pokusila. Určitě se v její činnosti dají vyzorovat prvky simulačních her, aktivizujících metod nebo skryté kurikulum působící na děti při návštěvě nebo během ekovýchovných programů.

Do praktické části jsem zařadil popis konkrétního ekocentra, ve kterém momentálně působím jako dobrovolník. Aby bylo zřejmé, že mé poznatky používané v této práci se zakládají nejen na teoretickém základu, ale vycházejí i z mé konkrétní praktické zkušenosti. Hlavně jsem se zaměřil na ekovýchovné programy, které jsou využívány jednotlivými školami k naplňování jejich Školních vzdělávacích programů.

Podle Jana Činčery teprve přijde zlatý věk environmentální výchovy. Hlavně díky akademické podpoře, která již několik let pomáhá s evaulací metod používaných středisky ekologické výchovy při práci s dětmi, mládeží a dospělými. Pevně věřím, že environmentální výchova ve všech svých podobách napomůže lidem prožívat lepší a bohatší život, při kterém si uvědomí fakt, že příroda tu není pro nás, ale my pro ní.

Seznam použité literatury

- ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
- ČINČERA, J. *Práce s hrou – pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
- ČINČERA, J. , KAPLÁNEK, M. , SÝKORA, J. *Tři cesty k pedagogice volného času*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-611-6.
- HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2005. ISBN 80-210-3750-4.
- HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*. Brno: Pedagogická fakulta MU, 1994. ISBN 80-210-0742-7.
- HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-85-0.
- JAKRLOVÁ, J. , PELIKÁN, J. *Ekologický slovník*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-644-1.
- MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
- MÁCHAL, A. *Špetka dobromysli*. Brno: EkoCentrum, 1996. ISBN 80-901668-6-5.
- NAESS, A. *Ekologie, pospolitost a životní styl*. Bratislava: Abies, 1993. ISBN 80-88699-09-6.
- PRŮCHA, J. , WALTEROVÁ, E. , MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- ZIEGLER, V. *Environmentální výchova v teorii a praxi*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2004. ISBN 80-7290-153-2.

Internetové zdroje

KONŮPKOVÁ, V. Něco málo z historie Hnutí Brontosaurus. [on-line]. 2005, poslední aktualizace 19.2. 2010. [cit 2010-02-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.vzdelavani.brontosaurus.cz/pro-organizatory/historiehnutibrontosaurus.html>>.

HORNOVÁ, K. Evaluace výukového programu environmentální výchovy. [on-line]. 2007, poslední aktualizace 3.2.2007. [cit 2010-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://cozpserver1n2.jinonice.cuni.cz/envg/index.php/cs/texty/20073/139-evaluace-vyukoveho-programu-environmentalni-vychovy>>.

Seznam příloh

- I. Střediska ekologické výchovy v Jihočeském kraji
- II. Učebna ekocentra Šípek
- III. Pomůcky ekocentra Šípek
- IV. Pomůcka při programu „Nápady jak na odpady“
- V. Pracovní list na program „Nápady jak na odpady“
- VI. Metodika simulační hry „Neviditelná ruka trhu“

PŘÍLOHY

Příloha I – Střediska ekologické výchovy v Jihočeském kraji

Ekocentrum – Elektrárna královského města Písku

**Centrum ekologické a globální výchovy Cassiopeia
v Českých Budějovicích**

ZO ČSOP Šípek v Českém Krumlově

o.s. Vespolek v Jindřichově Hradci

o.s. Hamerský potok v Jindřichově Hradci

MZSČ CEV Dřípátka

Příloha II – Učebna ekocentra Šípek

Učebna ekocentra

Příloha III – Pomůcky ekocentra

Příloha V – Pracovní list na program „Nápady jak na odpady“

Příloha VI - Metodika simulační hry „Neviditelná ruka trhu“

Obchod aneb jak funguje neviditelná ruka trhu

Autor nebo zdroj: Christ Church, Christian AID, překlad Monika Cahová, 1995 .

Čas: nejméně hodinu, informovanější skupina může potřebovat dobu delší - až 90 minut

Velikost skupiny: 15 - 30 Pokud je skupina větší, zkuste hrát dvě nezávislé hry simultánně.

Věk: od 14 let, lze ji upravit i pro mladší účastníky.

Materiálové a prostorové požadavky:

Pro 30 hráčů budete potřebovat:	2 stejná kružítká
30 bílých listů papíru formátu A4	2 úhlooměry
30 bankovek, každá v hodnotě 100 liber	2 pravoúhlé trojúhelníky
2 listy barevného lepicího papíru	14 tužek
4 stejné páry nůžek	2 velké archy balicího papíru
4 stejná pravítka	

Prostor:

Potřebujete místnost dostatečně velkou, aby se do ní vešlo šest stolů pro šest skupin hráčů a mezi nimi byl volný prostor, kde se mohou hráči volně pohybovat.

Poznámka:

Hrajete-li s méně než třiceti účastníky, např. 15 - 20, rozdělte je v poměru, který je uveden dále.

Vždy by mělo být alespoň pět skupin a alespoň jedna musí mít k dispozici soubor pomůcek A.

Berete-li ze hry jeden soubor pomůcek A, musíte odstranit i odpovídající množství papíru, aby byla zachována rovnováha mezi "surovinami" a "technologemi".

Každá skupina musí mít jeden stůl a alespoň jednu nebo dvě židle.

Organizátoři potřebují stůl a tabuli nebo papír na stěně, kam budou psát informace pro hráče. Dále je užitečné mít po ruce další tužky a papíry pro případ nouze. Papír může být buď ten samý jako původních 30 listů A4 nebo naopak jiné barvy - pro případ, že jsou "objeveny nové zdroje". Také si připravte papír na psaní zpráv.

Pedagogický efekt hry:

Cílem této hry je pomoci porozumět principům a důsledkům fungování volného obchodu a tomu, jak obchod souvisí s prosperitou země. Je vytvořena tak, aby pomohla pochopit jak obchod může pozvednout nebo naopak být překážkou rozvoje různých zemí a společností. Jejím hlavním cílem je probudit zájem o problém a vyprovokovat zábavnou formou diskuzi o systému světového obchodu. Teoretická diskuse o ekonomice může být extrémně nudná, ale o svých zážitcích ze hry budou hráči chtít zcela určitě mluvit a od prostého sdílení zážitků se můžeme snadno posunout k širším souvislostem obchodních vztahů.

Hlavní myšlenky hry:

* naše planeta je rozdělena: severní industrializované země jako např. USA, evropské země nebo Japonsko mají mnohem vyšší životní úroveň než země v Latinské Americe, Africe nebo Asii.

* propast mezi bohatými a chudými se stále prohlubuje a systém světového obchodu pomáhá spíše hospodářsky a politicky silným zemím než těm, kterým říkáme "rozvojové"

Pravidla:

Příprava

Všichni hráči musí mít během hry stále na očích obrázky tvarů, se kterými mohou obchod, jejich přesné rozměry a cenu. Je užitečné nakreslit je na tabuli nebo na plakát. Hrajete-li ve větší místnosti, je dobré vyvěsit takový plakát na dvou místech.

Pomůcky rozdělte do následujících souborů (od každého dva):

SOUBOR A SOUBOR B SOUBOR C

2 páry nůžek 10 listů papíru 4 listy papíru

2 pravítka 1 list barevného lepicího papíru 2 bankovky
 1 kružítko 2 bankovky 2 tužky
 1 pravoúhlý trojúhelník
 1 úhloměr
 1 list papíru
 6 bankovek
 4 tužky

Místnost musí být uspořádána tak, aby každá skupina měla k dispozici svůj prostor a volnou pracovní plochu (stůl nebo lavici).

Každou nezávislou hru vedou dva organizátoři: jeden je bankéřem a druhý hru řídí. Úlohou vedoucího hry je mít pod kontrolou celou hru, všimnout si jak se vyvíjí a občas vyhlásit nové instrukce a změnit tak směr hry. Vedoucí musí být schopen vést následnou diskusi po hře. Je proto pro něj velmi užitečné zaznamenávat si během hry zajímavé poznámky nebo činy jednotlivých hráčů.

Bankéř bude potřebovat tužku a list papíru se šesti kolonkami - pro každou skupinu jeden.

Pokyny pro vedoucího hry

1. Rozdělte hráče do pěti až šesti skupin podle návodu, ukažte každé skupině její pracovní prostor a když jsou všichni usazeni, dejte jim jejich soubor pomůcek. Osvědčilo se připravit soubor pomůcek předem na jednotlivé stoly a přikrýt je. Hráči je pak odkryjí všichni najednou.

Rozdělení hráčů:

Soubor pomůcek	Počet hráčů	Možné země
A	6	Velká Británie, Itálie, USA, Francie
B	5	Indie, Brazílie, Peru, Nigérie
C	4	Tanzánie, Keňa, Barma, Ghana

2. Teď přečtěte hráčům cíle a pravidla hry:

Cíle

Cílem každé skupiny je vydělat pro sebe co nejvíce peněz s pomocí těch potřeb, které má k dispozici. NESMÍ POUŽÍT ŽÁDNÉ JINÉ

Pomůcky

Zboží, které vyrábíte a s kterým obchodujete, jsou tvary z papíru zhotovené podle vzoru na tabuli (plakátu). Každý tvar má určitou cenu, která je vypsána na tabuli. Bankéř vykupuje jednotlivé vzory vždy po pěti a získanou sumu přepíše na účet společnosti. Můžete vyrobit tolik kusů kolik chcete - čím více jich vyrobíte tím budete bohatší.

Pravidla

Hra má jenom čtyři jednoduchá pravidla:

- * Všechny kusy nabídnuté bankéři musí být vystřiženy nůžkami, mít ostré hrany a přesnou velikost. Sumu, kterou za ně stržíte, bankéř přepíše na účet.
 - * Můžete použít jenom ty pomůcky a materiály, které jsou na stolech.
 - * Během hry nesmíte použít násilí.
 - * Vedoucí hry reprezentuje OSN a má rozhodující hlas při jakémkoliv sporu.
- Pravidla po vyhlášení ještě jednou rychle zopakujte a hra může začít.

3. Na začátku hry vás budou někteří zmatení nebo rozčilení hráči bombardovat otázkami typu: Můžeme si půjčit nůžky?...Kde můžu dostat nůžky?....Proč jsme nedostali nůžky (papír,...)?...Na co je ten barevný lepicí papír?....

Po několika zmatených minutách se hráči začnou pohybovat po místnosti a obchodovat. Tato iniciativa musí vzejít od nich, ne od vás.

4. Obchodování a výroba žádaných tvarů by měla trvat asi 30 - 45 minut, podle velikosti a zájmu skupiny.

Poznámky pro vedoucího hry

Skupina A začne vyrábět vzory okamžitě jakmile dostane pomůcky a materiál, ale velmi rychle jim dojdou suroviny (papír) a pravděpodobně se budou snažit nějaký papír koupit od ostatních skupin. Zprvu budou pravděpodobně chudší skupiny prodávat papír za velmi nízkou cenu. Všimněte si, jak se budou podmínky obchodu měnit a použijte to později v diskuzi. Vy budete jedinou osobou, která může sledovat vývoj hry vcelku, jednotliví hráči budou příliš zaujati hrou a je proto důležité, abyste si zaznamenal jaké aliance byly vytvořeny a jaké obchody uzavřeny.

Jak může vedoucí ovlivnit vývoj hry

Některé skupiny se budou cítit bezmocné a přehlížené. Aby povzbudil jejich chuť obchodovat, může takové skupině vedoucí hry poskytnout více informací nebo vytvořit nějakou situaci, která bude paralelou k reálnému světu. Někdy je možné změnit podmínky pro všechny skupiny, jindy poskytnout určitou zprávu tajně jen jedné nebo dvěma skupinám.

Změna tržních cen

Když hra chvíli probíhá, změňte hodnotu některých tvarů, takže například bohaté skupiny najednou zjistí, že jejich kružítka už nejsou tak žádaná jako před chvílí. Dbejte na to, abyste každou změnu cen včas ohlásili bankéři. Taková změna simuluje situaci, kdy země zjistí, že jejich převažující technologie se díky změně okolností staly zastaralé. Ceny mohou rovněž poklesnout při přesycení trhu, jako například v případě cen ropy v polovině osmdesátých let. Na začátku sedmdesátých let ceny ropy vyletěly nahoru a to podnítilo nové vývozce, jako třeba Velkou Británii, ke vstupu na trh. Současně se stále více prosazoval trend zaměřený na úspory energie, který vedl k menším požadavkům na ropu. V roce 1986 bylo na trhu příliš mnoho ropy a ceny drasticky poklesly.

Zásoby surovin

Z vašich vlastních tajných zásob papíru můžete některé skupině poskytnout papíry navíc a oznámit světu (tj. ostatním skupinám), že bylo objeveno nové ložisko surovin. Jestliže to uděláte ke konci hry, kdy už každému papír dochází, může se postavení jednotlivých skupin rychle změnit. Obdobou ve skutečném světě je třeba nalezení nových ložisek ropy nebo minerálů. Také můžete dát do hry papír odlišné barvy, ten pak může představovat jiné, buď cennější nebo naopak podřadnější, zdroje surovin a tvary z tohoto papíru pak budou mít příslušně jinou cenu.

Použití barevného lepicího papíru

Dvě skupiny dostaly na začátku list lepicího barevného papíru. Vedoucí jim k tomu nic neřekl a může se stát, že si toho ani nevšimnou - je to skutečná paralela k situaci země, která vlastní cenné zdroje, ale nezná jejich skutečnou hodnotu. Mohou však svou hodnotu získat, sdělíte-li tajně dvěma jiným skupinám, že tvary na které nalepí čtvereček barevného papíru, mají čtyřnásobnou hodnotu. (Nezapomeňte včas uvědomit bankéře). Informované skupiny se pak samozřejmě snaží získat barevný papír. Protože původní vlastníci neznají jeho pravou hodnotu, je možné, že ho prodají velmi levně a první skupina, která ho koupí, dosáhne značného zisku. Druhá varianta je, že skupina odmítá prodat barevný papír až do konce hry, v tom případě se jeho hodnota nikdy nerealizuje.

Tento případ je obdobou skutečné události v historii Zambie. Na konci 19. století Rhodes, anglický obchodník, zprostředkoval vyjednávání s místními vůdci o těžbě a vývozu mědi. Ačkoliv měď se po staletí v malém měřítku ve Východní Africe používala, jen málo lidí bylo schopno

předvídat rozsah těžby, kterou Rhodes zanedlouho zahájil. Smlouvy byly velmi výhodné pro britské společnosti, které těžily z tohoto vztahu až do roku 1964, kdy Zambie získala nezávislost. V současnosti Zambie vlastní 60% akcií svých měděných dolů a kontroluje toto odvětví průmyslu.

Pomoc

Během hry můžete podpořit jednu nebo dvě skupiny tím, že jim poskytnete pomoc OSN za určitých stanovených podmínek, například že třetina vyrobeného zboží se vrátí zpět OSN jako úrok. Pomoc lze poskytnout ve formě technologie (např. jeden pár nůžek na určitou dobu). Pokuste se najít příklady skutečné pomoci bohatých zemí chudým: jaké jsou podmínky obchodu? Ve skutečnosti je pomoc jedné skupiny druhé velmi nepravděpodobná, pokud ji vedoucí sám nevyprovokuje. Skupiny jsou obvykle velmi neochotné pomoci druhým. Vaše pozorování budou velmi důležitá pro diskusi o motivech a typech pomoci.

V roce 1984 celková hodnota zahraniční pomoci Velké Británie činila 1,311 miliard liber. Tato suma představuje součet čisté pomoci (1,094 miliard liber) a splátek předchozích půjček, které byly znovu investovány do programu. Britská pomoc je poskytována dvěma způsoby, jednak jako přímá pomoc, která jde rovnou do určité země a jednak jako prostředky, které jsou poskytovány prostřednictvím mezinárodních organizací (např. ES nebo Světová banka).

Díky historickým svazkům, téměř tři čtvrtiny přímé pomoci (73%) bylo v roce 1984 určeno do zemí Commonwealthu. Mezi deset největších příjemců pomoci patří Indie, Keňa, Bangladéš, Zambie, Tanzánie, Indonézie, Súdán, Srí Lanka, Thajsko a Pakistan.

V letech 1978 až 1985 byla reálná hodnota britské zahraniční pomoci snížena o 17%. Byly plánovány ještě další podstatné škrtky, ale veřejné mínění donutilo vládu změnit postoj a zvětšit prostředky věnované na program pomoci. Výše pomoci v následujících třech letech (1986-87 a 1988-89) se udržela na stejné reálné hodnotě jako v letech 1985-86.

Dobrovolné organizace, mezi něž patří i Křesťanská pomoc, se rovněž zabývají zprostředkováním pomoci rozvojovým zemím. V letech 1984 až 1985 vzrostl celkový objem prostředků všech dobrovolných organizací ze 70 milionů liber na 150 milionů, pravděpodobně jako odpověď veřejnosti na hladomor v Africe. Ve stejné době se prostředky, kterými disponovala Křesťanská pomoc, zvětšily z 11,7 milionů liber na 20 milionů.

Obchodní sdružení

Během hry mohou vzniknout různá obchodní sdružení, např. dvě nebo více skupin se dohodnou na spolupráci, která bude výhodná pro všechny zúčastněné. Takový druh spolupráce dobře známe v podobě Evropského společenství. Obchodní společenství existují i v jiných částech světa: v Západní Africe, střední a Latinské Americe. Všimněte si úrovně spolupráce mezi jednotlivými zeměmi. Jedná se o plnou unii, sdílení technologií nebo materiálu či o společný trh?

Kolonizace a anexe

Existují ale i další strategie, které skupina může použít. Bohatá skupina navrhne jiné skupině "ochranu" nebo jí nabídne sloučení, přičemž jí slíbí, že zachová její práva a zisky. Historie nabízí nepřeberně příkladů anexe a kolonizace, mnoho dobrých analogií lze nalézt v historii britského impéria v Africe nebo v Indii.

Clo

Některé skupiny mohou uvalit restriktce nebo poplatky na obchodování s jinými skupinami. Státy mezi sebou uzavírají dohody o clech a dovozních a vývozních kvótách aby chránili své zájmy. Jako příklad uvádíme dovozní kvóty a cla, které EHS v roce 1985 uvalilo na vybrané dva druhy zboží:

Druh zboží	Kvóty pro dovoz do EHS (v tunách)/celní sazba	Celní sazba při překročení dohodnuté kvóty
Konzervovaný ananas	19 200 při sazbě 9%...	18%
Instantní káva	14 750 při sazbě 12%...	22%

Kartely

Skupiny, které mají nejvíce papíru, se mohou rozhodnout spojit se na ochranu před vykořisťováním skupinami A. Ve světě se takovým skupinám říká "kartely" a jejich cílem je stabilizovat ceny tím, že omezí množství určitého druhu zboží, které její členové mohou dát na trh. Příkladem takového kartelu je OPEC (společenství zemí vyvážejících ropu), UBEC (Unie zemí vyvážejících banány) a IBA (Unie zemí vyvážejících bauxit). Je však třeba říci, že obecně většina kartelů nebyla úspěšná.

Obchodní embarga

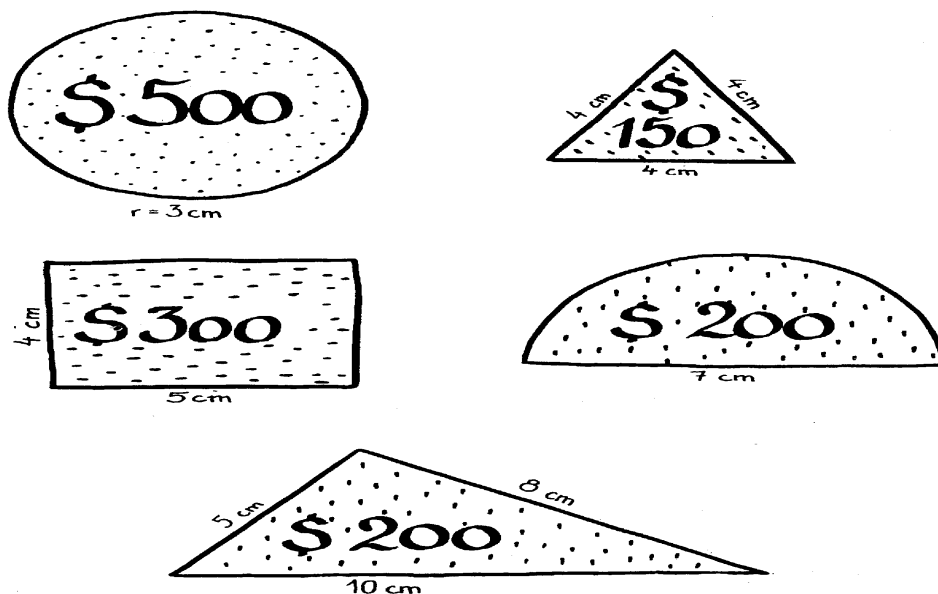
Skupiny s velkými zásobami papíru mohou buď úplně zastavit obchodování s ním nebo ho omezit. Mohou tak pro sebe zlepšit podmínky obchodu a uchovat si zásoby pro budoucnost. Taková strategie však může být bez ochrany kartelu riskantní. Země OPEC se o takovou politiku pokusily, ale výsledky byly skrovné, protože kartel neměl dost nástrojů k jejímu prosazování. Vždy vznikne tlak ze strany menších a chudších členů kartelu a snaha produkovat více než je jejich limit. Následně pak dojde ke snížení cen a oslabení moci kartelu.

Stávky a neklid

Vedoucí hry může zastavit výrobu tím, že vyhlásí dočasnou generální stávku. Může například skupině A sebrat na několik minut nůžky. Taková situace je analogií občanských a výrobních nepokojů způsobených velkými stávkami v průmyslových zemích, jako například generální stávka v Británii v roce 1926.

Popsané scénáře se pravděpodobně během hry neuskuteční bez zásahu vedoucího. Není nutné se snažit realizovat všech deset v jedné hře, ale každý z nich popisuje situaci, která může reálně nastat a vyvolat po hře diskusi. Jedna z výhod této hry je, že nabízí mnoho otevřených konců: mohou vzniknout a následně se rozpadnout všemožné druhy aliancí a nevyhnutelně se alespoň jeden hráč zeptá, jestli je dovoleno podvádět. To navodí velmi důležité téma morálky mezinárodního obchodu - kdy je obchod obchodem a kdy už začíná být vykořisťováním?

Otázky pro diskusi: Co jste při hře cítili? Na jaké problémy jste během hry narazili? Jaké problémy měli chudé země a jaké měli nejbohatší země? Vyhovovalo vám rozložení zdrojů a technologie? Měli jste nutkání s tímto rozdělením něco udělat? Jak to odpovídá reálné situaci?

Abstrakt

ŠIMÁK, L. *Environmentální výchova a její aplikace formou ekovýchovných programů*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. I. Kovářová.

Klíčové pojmy: environmentální výchova, ekologická výchova, ekovýchovný program, středisko ekologické výchovy

Práce se zabývá environmentální výchovou a je zaměřena na střediska ekologické výchovy. Práce je rozdělena na dvě části a to teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vysvětleny jednotlivé pojmy týkající se environmentální výchovy a jejího významu pro dnešní společnost. Dále jsou uvedeny jednotlivé směry a nejčastěji používané metody ve střediscích ekologické výchovy nejen při ekovýchovných programech.

Praktická část představuje ekocentrum Šípek v Českém Krumlově, kde se uplatňuje environmentální vzdělávání, výchova a osvěta hlavně formou ekovýchovných programů pro mateřské, základní i střední školy. Během programů jsou využívány metody jednotlivých směrů environmentální výchovy, které spojuje společný cíl.

Abstract

Environmental Education and Its Application in the Form of Eco-Educational Programs

Key terms: environmental education, ecological, eco-education, eco-education program, center ecological education

The diploma thesis deals with the environmental education and focuses on the centers for ecological education. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical one. In the theoretical part there explained terms connected with environmental education. There is also explained the importance of the environmental education in nowadays society. Next there are mentioned specific trends and methods which are most used in the centers for ecological education, not only in eco-education a programs.

The practical part presents eco-center „Šípek“ in Český Krumlov, which practises environmental education and enlightenment mainly in the form of eco-education a programs for pre-school, elementary and secondary schools. In these programs the educators apply the methods of specific environmental education trends which are connected into the common goal.